

RASTI 5 Tukinuittoa Kustaan tapaan

Jotta paperia voitiin valmistaa, tarvittiin ensin tietysti raaka-ainetta. Kun lumppupaperin valmistuksesta siirryttiin puupaperin valmistukseen, tehtaalle alettiin kuljettaa suuria määriä puuraaka-ainetta uittamalla.

Puuta on uitettu vesistöjä pitkin jo vuosisatoja. Kaadetut puut uitettiin sulan veden aikaan lauttoina sopivaa voimalähdettä apuna käyttäen latvavesiltä paperitehtaan varastoon. Silloin kun tehtaan puumateriaali saapui vielä uittamalla, olivat suuret puuvarastot eli plaanit tyypillisiä tehtaan lähistöllä. Puuta piti näet olla varastossa aina seuraavaan uittokauteen asti.

Uitto tapahtui hinaamalla tukkilauttaa hinauslaitteen eli ponttoon avulla. Työryhmässä eli ponttoosakissa oli tavallisesti kuusi miestä ja hevonen. Työ eteni siten, että uittossa mukana olevaan veneeseen nostettiin 200:n metrin mittainen varppiköysi, jonka päässä oli ankkuri. Varpin toinen pää oli kiinnitetty ponttoon keskellä seisovaan vorokkiin. Varppia soudettiin menosuuntaan niin kauas kuin sitä riitti, ja ankkuri laskettiin järveen. Nyt ponttoolla oleva hevosmies nykäisi vorokkiin kiinnitetyn hevosen liikkeelle. Hevonen pyöritti vorokkia, jonka ympärille varppi alkoi kiertyä ja ponttoo lähti liikkeelle tukkilautan seurattessa. Kulku oli varsin hidasta. Kun oli edetty varpin mitta, ankkuri nostettiin ylös ja aloitettiin alusta.

Valkeakoskella uittot alkoivat 1860-luvulla. Tukkeja uitettiin alas koskesta, harvemmin läpi kanavasta. Uitoilla oli tärkeä merkitys Valkeakosken kylälle, koska uittomiesten tulo paikkakunnalle paitsi vilkastutti liike-elämää, tarjosi se myös kyläläisille mahdollisuuden lisätienesteihin. Oman kylän väkikin saattoi koota porukan, joka keväällä lähti uittotöihin. Kylän harmaaseen arkeen tukkilaiset toivat toivottua vaihtelua ja värikkyyttä, ja saattoipa toiselta paikkakunnalta tulleiden tukkilaisten ja kyläisten välillä syntyä välillä nahinaakin.

“Tuhansin ja taas tuhansin soljuivat tukit lapsuuteni kesäisinä päivinä virtaa alas kadoten lopulta tukkirännin vihaiseen nieluun. Tukkimiesten huudot, keksien napsahteletut ja tukki-paattien airojen kolahtelu kuului virralta koko uiton ajan. Päivin ja öin kävi uitto, vain lännenpuoleinen vihainen vihuri keskeytti työt.

Siihen aikaan hinattiin lautat suurien selkien poikki hevosen kiertämän vorokin avulla. Lauttoja tuli monelta suunnalta latvavesiltä. Kaukaa, jopa Länkipohjasta asti saapuivat lautat, olivat monien selkien taka tulevina säiden armoilla ja usein sattui, että ennakolta ajateltu saapumisaikataulu ei pitänytkään ja monia lauttoja ruuhkautui kosken yläpuolelle. Laskuvuoroaan ne odottelivat Apianselällä, jossa vieläkin löytyy rengaskiviä, joihin lautat kiinnitettiin. Tukkimiehet eivät suinkaan jääneet ponttoole vuoroaan odottelemaan, vaan uittivat hevosen kiireesti Apian Matin ketoselle liekaan ja lähtivät itse kylälle juhlimaan.

Uitto kesti myöhään syksyyn. Kerran eräänä sateisena loppuelokuun iltana, kun pimeys oli jo peittänyt tienoot ja vain kellanruskeiksi vernissalla kyllästetyt sadetakit vilahtelivat liukkailla otvilla, kuului hätäinen huudahdus ”piruunko se Kustaa hävis?” Rantasen Kustaa oli aivan tukkirännin suun tuntumassa horjahtanut tukkien joukkoon. Mitään ei ollut tehtävissä ja kiireinen matka läpi rännin alkoi. Kustaa oli kuitenkin hyvä uimari ja kun rännistä ulos pudotessaankaan ei onneksi saanut tukkia päälleen, saivat apuun juoksevat työkaverit nähdä Kustaan jo nousevan Lokomon luona otvalle. Toisten joukkoon tullessaan ei Kustaa suinkaan sadatellut liukastumistaan, vaan hänelle tunnusomaiseen sävyyn keräsi pisteet itselleen, kehuen kyydin nopeutta. ”Ja kun mä tätä porukkaa katselen, en minä tästä uskaltaisi ketään muuta laittaakaan laskeen kun itseni, totesi Kustaa.”